

BREXIT: A JÉGHEGY CSÚCSA? RÉGI-ÚJ TÁRSADALMI ÉRDEKELLENTÉTEK

DR. KISS LILLA NÓRA*

1. Bevezető

A *BREXIT: A jéghegy csúcsa? Régi-új társadalmi érdekelletétek* c. tanulmányom témaválasztási aktualitását a 2016. június 23. napján tartott brit referendum eredménye adja, melynek értelmében a brit szavazóképes lakosság 51,9%-a megszavazta az Egyesült Királyság kilépését (BREXIT)¹ az Európai Unióból (a továbbiakban: EU). Egy tagállamnak a világ legnagyobb szupranacionális nemzetközi szervezetéből történő kilépése – akár ténylegesen bekövetkezik a kilépés, akár nem – új konfliktushelyzeteket eredményez, mely helyzetek új kihívások elé állítják az alternatív konfliktuskezelési módszereket, legyen szó akár a lakosság szintjén megjelenő érdekelletétekről vagy konfliktusokról, akár társadalmi csoportok szintjén megjelenőkről. Gondolok itt példának okáért Skócia (újabb) Egyesült Királyságtól (a továbbiakban: EK) való függetlenedési (és EU-ban maradási) törekvéseire vagy Észak-Írország kérdésére, valamint a brit lakosság és a bevándorló uniós polgárok közti erősödő ellenérzetekre, vagy éppen a kilépést követő, problematikus² határrendezési kérdésekre (Írország és Észak-Írország).

A Brexit egy példanélküli esemény, hatásai is új helyzeteket, s precedensértékű megoldásokat hívnak életre. Éppen ezért elengedhetetlen vizsgálni a kilépés kapcsán felmerülő társadalmi, jogi, gazdasági kérdéseket. Jelen tanulmányban a Brexit és az alternatív konfliktuskezelés keresztszertébe tartozó kérdéseket elemzem – elméleti síkon – melyek meglátásom szerint főleg a társadalmi csoportok szintjén megjelenő konfliktusokra szűkülnek.

Összegzem a tagállami kilépés által generált érdekelletétek és esetleges konfliktusok jellemzőit. A konfliktushoz alapvetően elkerülendő, negatív tartalmakat társítunk, az alternatív konfliktuskezelési módszerek azonban egyfajta lehetőségként tekintenek rá. Lehetőség arra, hogy a problémás helyzet feltárásával egy kölcsönös többletet (valamilyen szempontból értéket, pozitívumot, fejlődést) érjünk el. Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy ezen kölcsönös többletet hogyan lehet társadalmi szinten beépíteni a tagállami kilépés folyamatába a felvázolt helyzetek megelőzése végett.

2. Lehetséges konfliktustípusok a tagállami kilépés fényében

---

* doktorandusz (Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola)

¹ Britain és exit kifejezések összerántásával keletkezett kifejezés, mely az Egyesült Királyság kilépését jelenti az Európai Unióból.

² A problémát az 1998. április 10-én a Good Friday Agreementtel (a továbbiakban: GFA) rendezett kérdések jelenthetik.

Már *Hérakleitosz* is megállapította, hogy a változások nagyon gyakran konfliktusforrásokként jelennek meg, melyek az új helyzetek kialakulásának lehetőségével már előtérbe kerülhetnek, mint megoldásra váró problémák. Hatványozottan igaz ez akkor, ha egy unitárius állam – nevezetesen az Egyesült Királyság – népszavazásra bocsátja az ország uniós tagállamiságának kérdését, melyen az állam tagországainak egyik fele megszavazza a kilépést, a másik fele nem, azonban a többségi akarat mindenkire vonatkozik. Az EK tagországai – Skócia, Észak-Írország, Wales, Anglia – között alapvetően is voltak feszültséget eredményező kérdések, melyek a történelem során többször elszakadási-függetlenedési kísérletekhez vezettek például Skócia³ és Észak-Írország⁴ esetében, így a 2016. június 23-án tartott referendum és annak eredménye számtalan – már meglévő – érdekellentétet hozott a felszínre, valamint teremtett újakat mind a lakosság, mind bizonyos társadalmi csoportok szintjén, melyek könnyen konfliktusokká alakulhatnak. Külön árnyalja a képet, hogy – ahogy fentebb már utaltam erre – a népszavazáson Skócia és Észak-Írország szavazóinak többsége (62% Skócia esetén és 55,8% Észak-Írország esetén) az EU-ban maradás mellett szavazott – Anglia és Wales szavazóival ellentétben (Anglia esetén az EU-ban maradni vágyók a szavazók 46,6%-t, míg Wales esetén 47,5%-t adták). Ezeket az érdekellentéteket az alapján csoportosítom, hogy mely társadalmi csoportok között állhatnak fenn.

2.1. Egyesült Királyság-pártiak kontra függetlenedni vágyók

Az érdekellentétek első csoportját a királyságpártiak és az európai integráció pártiak között a népszavazás eredményeként kialakult helyzet jelentheti. A referendum felerősített korábbi elszakadási törekvéseket – melyek önmagukban is feszültségforrásként voltak jelen az ír és skót mindennapokban – s mely talán ezen országok belpolitikai változásait is eredményezhetik. Gondolok itt arra példának okáért, ha egy skót állampolgár alapvetően EK-párti, és nem akarná, hogy Skócia függetlenedjen a Királyságtól, de érdeke fűződik uniós polgárságához és integrációpártisága erősebb kapocs, mint EK-pártisága, akkor az EK EU-ból történő kilépése változást kellett, hogy eredményezzen korábbi nézeteiben, tehát egy újabb referendumon a skót függetlenedés mellett szavazhat majd, ha ezzel uniós

---

³ Lásd például a Skóciában 2014-ben tartott népszavazást arról, hogy független állammá váljon-e Skócia – mely az EK-tól való elszakadást eredményezte volna. 2014-ben a szavazók 55%-ba az elszakadás ellenzői közül került ki, azonban a helyzet sokat változott az Egyesült Királyság EU-ból történő kilépésének kérdése fényében, mely kilépést a skót szavazók többsége (62%) ellenzi – erről lásd a 2016-os referendum szavazatainak területi megosztását (http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results). Egy újabb skót függetlenedési népszavazás (melynek megszervezésére a skót kormányfő, *Nicola Sturgeon* megkapta a felhatalmazást a skót parlamenttől és 2018 őszén vagy 2019 tavaszán tervezik megtartani a jelenlegi híradások alapján) eredménye könnyen lehet az Egyesült Királyság szétesése. Ehhez hozzátevé azt, hogy a Skóciában kormányzó Skót Nemzeti Párt (SNP) választási programjában az állt, hogy a skót kormány jogot formál az újabb függetlenségi népszavazás meghirdetésére, ha a skót függetlenségről rendezett 2014-es népszavazás időszakához képest jelentősen és érdemben megváltoznak a körülmények, például ha Skóciát akarata ellenére ki akarják léptetni az EU-ból, napirendre helyezi Skócia kérdését – minden függetlenedéshez és EU tagsági kérdéshez kapcsolható konfliktus-helyzettel együtt.

⁴ 1973-ban Észak Írországban is tartottak népszavazást az EK-ban maradás, illetve a függetlenedés kérdésében, mely ismét napirendre kerülhet, hiszen az Észak-Írországbeli szavazók 55,8%-a szavazott az EU-ban maradás mellett, tehát Skóciához hasonlóan az észak-írek esetén is igaz, hogy „akaratukkal ellentétben akarják kiléptetni őket az EU-ból”.

polgárságát akár a későbbiekben garantálva látja. A népszavazás tehát belpolitikai szinten is változásokat eredményezhetett, tekintettel arra, hogy a skót referendumon 55%-kal EK-ban maradni vágyó szavazók és az EU referendumon 62%-al EU-ban maradni vágyó szavazók halmazai kétségtelenül rejtenek közös szavazókat. Ezen szavazók esetén viszont Királyság tagjának maradni és uniós polgárságot egyaránt élvezni többé – amennyiben az EK valóban⁵ kilép az EU-ból – nem adatik meg. Itt számos ellentmondás jelenhet meg egyrészt egyéni belüli feszültségként, másrészt a társadalom tagjai között, melyek számos országon belüli konfliktushoz vezethetnek. Skócia és Észak-Írország lakosai közt vannak akik el szeretnének szakadni az Egyesült Királyságtól, s akiknek a Brexit „kapóra jön” törekvéseik esetleges nyomására. A függetlenségre vágyók mellett szintén nagy arányban vannak Európai Unió pártiak ezekben az országokban – elég megnézni az EU-népszavazás területi megosztását⁶ – amely csoportok összefogása mindkét csoport érdekeit szolgálhatja, s hozzájárulhat az EK-tól való elszakadásra és az országuk EU-ban maradásához (vagy elszakadás utáni tagállami felvételi kérelemhez).

A konfliktus e két csoport (független országra vágyók és EU-ban maradni vágyók) és a királyság-párti, valamint az euro-szkeptikus csoportok között állhat fenn, akik szintén közös érdekek mentén összefoghatnak. Így jutunk el az általam – a konfliktus eredetét tekintve – második csoportnak nevezett konfliktushoz, mely az integráció-pártiak és az euro-szkeptikusok közti ellentétet alapul.

---

⁵ Ezen a ponton fontos megjegyezni, hogy az EU-ból történő kilépést szabályozó Európai Unióról Szóló Szerződés (a továbbiakban: EUSz) 50. cikkét számos megválaszolatlan kérdés veszi körül, például, hogy valóban kilép-e az EK, vagy sem. Jelenleg – tekintettel a lentebb látható (2) bekezdés szerinti nyilatkozat benyújtására – úgy tűnik, hogy az EK valóban ki fog lépni, hiszen megtette a jogilag elvárt lépést a folyamat hivatalos megindítása érdekében. A következőkben röviden összefoglalom az EUSz 50. cikkéhez kapcsolódó főbb kérdéseket, melyek bizonytalanná teszik a tagállami kilépés folyamatát.

Az 50. cikk szerint „(1) Saját alkotmányos követelményeivel összhangban a tagállamok bármelyike úgy határozhat, hogy kilép az Unióból.

(2) A kilépést elhatározó tagállam ezt a szándékát bejelenti az Európai Tanácsnak. Az Európai Tanács által adott iránymutatások alapján az Unió tárgyalásokat folytat és megállapodást köt ezzel az állammal, amelyben az érintett államnak az Unióval való jövőbeli kapcsolataira tekintettel meghatározzák az illető állam kilépésének részletes szabályait. Ezt a megállapodást az Európai Unió működéséről szóló szerződés 218. cikke (3) bekezdésének megfelelően kell megtárgyalni. A megállapodást az Unió nevében a Tanács köti meg minősített többséggel eljárva, az Európai Parlament egyetértését követően.

(3) A kilépésről rendelkező megállapodás hatálybalépésének időpontjától, illetve ennek hiányában a (2) bekezdésben említett bejelentéstől számított két év elteltével a Szerződések az érintett államra többé nem alkalmazhatók, kivéve ha az Európai Tanács az érintett tagállammal egyetértésben ennek a határidőnek a meghosszabbításáról egyhangúlag határoz. [...]”

Az (1) bekezdés kapcsán felmerül a kérdés, hogy az Egyesült Királyság esetén mit nevezünk alkotmányos követelménynek, tekintettel arra, hogy az EK-ban nincs írott alkotmány, csupán történelmi – íratlan – alkotmány. A kérdés az, hogy az alkotmányos követelményekkel összhangban a brit kormány vagy a Westminster Parlament hozhatja meg a döntést? Ezt a kérdést egy angol High Court az *R (Miller) v Secretary of State for Exiting the European Union* ügyben megválaszolta, (az ítélet elérhető: <https://www.judiciary.gov.uk/judgments/r-miller-v-secretary-of-state-for-exiting-the-european-union-accessible/> oldalon). E szerint a parlament hozhatja meg a döntést és adhat felhatalmazást a brit miniszterelnöknek a (2) cikk szerint megkövetelt szándék nyilatkozat Európai Tanácshoz történő benyújtására.

Itt kerül előtérbe jogi szempontból az EUSz rendelkezés második hézaga, hiszen a cikk nem szabályozza, hogy visszavonható-e a fenti szándéknyilatkozat, avagy sem. Ez teszi kérdéssé a kilépés tényleges bekövetkezését is.

⁶A népszavazás eredményének területi megosztása itt látható: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results (utolsó megtekintés: 2017.12.17.)

2.2. Integráció-pártiak kontra euro-szkeptikusok

A Brexit referendumot és annak eredményét akár (az Európai Alkotmány szerződés⁷ el nem fogadása után) az európai integrációs szemlélet nagy kudarcának is tekinthetjük. Az EU – és annak valamennyi jogelődje, így az Európai Gazdasági Közösség (A továbbiakban: EGK), Európai Közösség – alapító szerződéseiben⁸ is megjelenő, alapvető célkitűzésének tartja az egyre teljesebb, több területre és több tagállamra kiterjedő integrációt. Ennek jegyében 1957-től kezdve egyre több tagállamot hívtak meg és fogadtak be a Közösségbe, valamint az együttműködést egyre több szakpolitikai (pl. közös közlekedéspolitika, agrárpolitika, oktatási-referencia rendszer, IT egységesítési törekvések, kereskedelem-politika, stb.) és gazdasági területre terjesztették ki. A Brexit – és ezzel a tagállami kilépés lehetőségének előtérbe kerülése – ebben az egyre inkább kiterjedő együttműködésben jelent egy nagy kudarcot, amely egyrészt példaként szolgálhat más tagállamoknak, másrészt az integrációs paradigma visszafordíthatatlanságára mutat rá. Ez utóbbi azoknak jelenthet csalódást, akik az Európai Uniót egy továbbfejlődő, az integrációs megoldások csúcán elhelyezkedő *szövetségi államként*⁹ szeretnék látni. Az Egyesült Királyság 1973-as csatlakozása óta – az EU-val való érdekes kapcsolata ellenére – komoly szerepet játszik az integrációban. Különleges jogi helyzetét röviden összegezve csak a „brit identitástudat” jogi környezetben való megjelenéseként lehetne definiálni. A jogi környezetre vonatkozó eltérések között a legkimagaslóbb a *common law* rendszer és a precedensjog alkalmazása szemben a kontinentális jogrendszerek sajátosságaival.

A brit-uniós történelem kapcsán mégsem a jogrendszerek eltérőségéből fakadó helyzetek a kiemelendők. Már az EK csatlakozása sem volt zökkenőmentes. *Charles De Gaulle*, volt francia elnök kétszer is megvétózta a brit csatlakozást. Végül, 1973-ban az a Konzervatív Párt folytatta le a csatlakozási tárgyalásokat az EK nevében, amely most, 2016-ban a kilépésre vonatkozó népszavazást is. A csatlakozást megerősítendő, népszavazást tartottak az EK-ban már 1975-ben, melyen a szavazók 67%-a az integrációban maradás mellett voksolt. Annak vizsgálata, hogy mitől változott a közvélemény az elmúlt közel 40 évben akkorát, hogy az 1975-ben 67%-kal integrációban maradni vágyók aránya lecsökkent 49%-ra 2016-ra, egy önálló szociológiai vagy politológiai kutatás alapját képezhetné, ezért jelen tanulmány keretei között csak az euro-szkepticizmus térnyerését említem meg, mely jelenségről a későbbiekben szó lesz. A brit-EU történelem során többször felmerült a tagállami kilépés kérdése, mely – 2009-ig uniós jogi rendelkezés hiányában – ekkor még kizárólag politikai eszközként (kilépéssel való fenyegetés formájában) jelent meg. (Erre talán jó példa, hogy 1981-ben a brit Munkáspárt bejelentette¹⁰, hogy ha nyer a

⁷ Az Európai Alkotmány szerződés sosem lépett hatályba, mert 2004-ben a francia és holland *vox populi* megtagadta annak ratifikálását. Az alkotmány szerződés több pontja (és a mellékletét képező Alapjogi Charta) bekerült a 2009-ben hatályba lépett Lisszaboni Szerződésbe, többek között az az 50. cikk is, mely biztosítja a tagállam számára a jogot, hogy alkotmányos hagyományaival összhangban elhatározza az EU-ból történő kilépését.

⁸ Már a Római Szerződés (EGK-szerződés) 1957-es szövegében megjelent célként az „Európa népei közötti egyre szorosabb egység alapköveinek létrehozása”.

⁹ Az európai integrációt kezdetben az Amerikai Egyesült Államok (USA) mintájára tervezték és álmodták meg.

¹⁰ Ismeretlen szerző: *European Community: We'll Love You and Leave You*, *ECONOMIST*, July 25, 1981, p. 53.

választásokon népszavazás nélkül fog a brit kilépésről dönteni.) A tagállami kilépésről az elsődleges uniós jogi források hallgattak egészen az Alkotmányszerződés tervezetig, mely ugyan sosem lépett hatályba, ennek ellenére ezen rendelkezését (is) áttemelte a Lisszaboni Szerződés. A kilépés lehetőségének hiánya az uniós jogban egyértelműen az integrációs szemlélet és eszme erősítését kívánta szolgálni, hiszen az egyre nagyobb mértékű integrációs paradigmával összeférhetetlen lett volna a kilépéshez való egyoldalú jog szerződésekbe iktatása. Az EU bővülésével azonban az integrációs eszme is veszített kizárólagosságából, főleg az ún. euro-szkepticizmus térnyerésének tükrében, mely jelenség az elmúlt 20 év brit történelmében is tetten érhető¹¹.

Az euro-szkepticizmus egy olyan politikai nézetrendszer, amely kritikus az Európai Unió intézményeivel és működésével szemben. Euro-szkeptikusok az olyan szervezetek (többek között pártok) és személyek, akik szkeptikusak, kételkedők az EU-n belüli integrációval (és annak mértékével) szemben. Féltik a nemzeti demokráciát, szuverenitást és a nemzetállamok jogait, melyek egy részét kétségtelenül átruházták a tagállamok az EU-ra a csatlakozás időpontjában. Valamennyi uniós tagállamban vannak euro-szkeptikus pártok és egyéb szervezetek. Az Egyesült Királyságban két euro-szkeptikus párt is működik, a Konzervatív és Unionista Párt (röviden Konzervatív Párt vagy Toryk), amely az EK legnagyobb pártja, a brit unionizmus elveit vallja konzervatív nézetekkel társítva. A Konzervatív Pártból kivált képviselők alapították meg az Egyesült Királyság Függetlenségi Pártját (UKIP), mely az EK másik euro-szkeptikus pártja. A párt nacionalista nézeteket ötvöz euro-szkeptikus és populista nézetekkel. A pártok képviseltetik magukat az Európai Parlamentben is (több más uniós tagállambeli euro-szkeptikus nézeteket valló párttal együtt). A Brexit népszavazásra bocsátása során e két párt jelentős szerepet játszott.

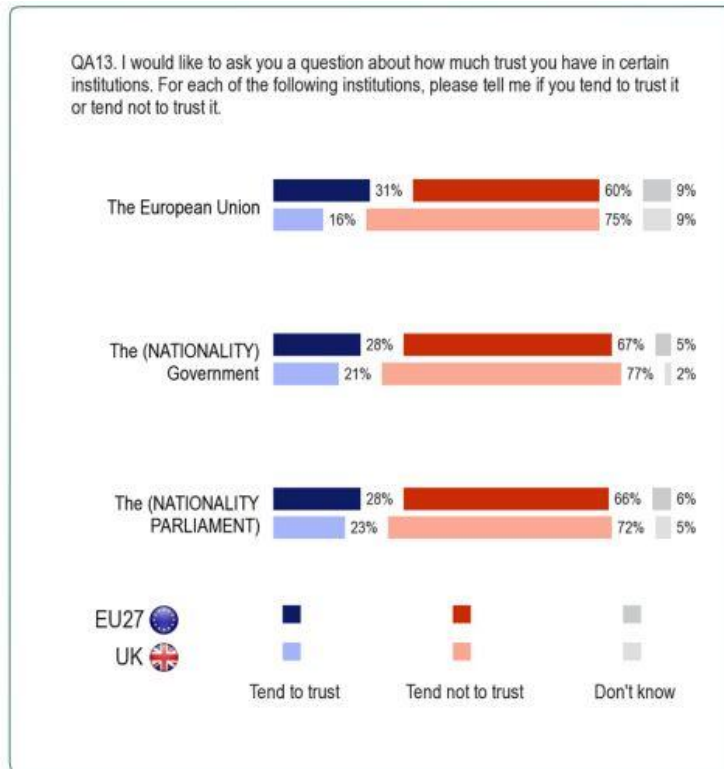
Érdekesség, hogy a skót és a walesi parlamentben a konzervatívok – akik nagy részben euro-szkeptikus nézeteket is vallanak – ellenzéki szerepben vannak. A népszavazás eredménye – a skótok többsége EU-ban maradni, az angolok többsége EU-t elhagyni szándékozik – a skót és angol parlamenti arányokat (skótoknál az euro-szkeptikusok ellenzéki szerepben, angoloknál kormányzó pártként szerepelnek) figyelembe véve akár megjósolható is lehetett volna.

Az euro-szkepticizmus brit megjelenését jól szemlélteti az alábbi ábra¹², melyet az *Eubarometer* készített 2012 májusában. Az ábra az EU intézményeibe vetett bizalmat is mutatja, mely szerint a választ adó britek 75%-a nem bízik az EU intézményeiben.

---

¹¹ Kugyela Tamás: *De mi ez az egész Brexit-balhé?*, Index, 2016, elérhető: http://index.hu/kulfold/2016/06/21/eu_brexit_egyesult_kiralysag/ (utolsó megtekintés: 2017.12.20.)

¹² Standard Eurobarometer 77 felmérés, 2012 május, eredmény publikáció 2012 június, elérhető: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/Values%20of%20Europeans/surveyKy/1063> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

1. sz. ábra: Standard Eurobarometer 77 felmérés, 2012 május, elérhető: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/Values%20of%20Europeans/surveyKy/1063> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

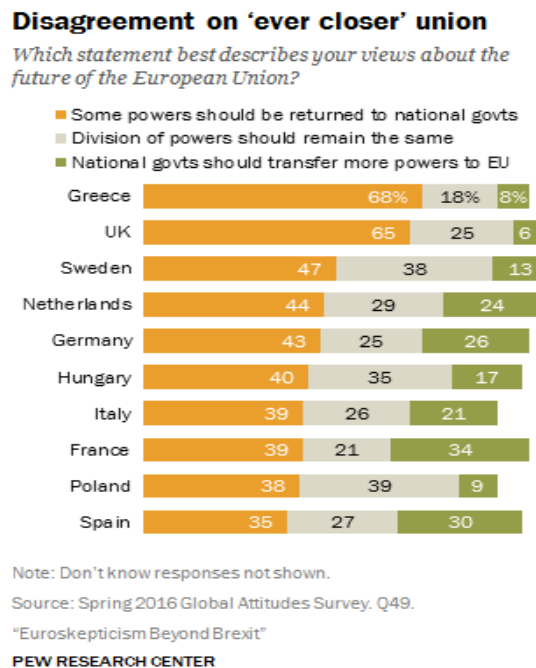
Az euro-szkeptikus gondolkodás nem egy brit specifikum, valamennyi uniós tagállamban megfigyelhető. Ezt támasztja alá az *Eubarometer*¹³ által 2015 novemberében készített felmérés¹⁴, mely arra kereste a választ, hogy az EU tagállamok megkérdezett 1000-1000 lakosa mit gondol, jó-e az országának az uniós tagság, avagy sem. E szerint az EK megkérdezett lakosainak kb. 50%-a nyilatkozta, hogy jó dolog az uniós tagállamiság, kb. 20%-a szerint nem az, kb. 25% szerint „sem nem jó, sem nem rossz” illetve kb. 5% a „nem tudom” választ adta. Az EU-átlag értékei nem különböznek nagymértékben az EK átlagtól, hiszen az uniós átlag kb. 55%-a szerint jó, hogy országuk tagja az EU-nak, míg 12-13% szerint nem jó, a többi válasz adó a „se nem jó se nem rossz” és a „nem tudom” válaszokat adta. Érdekes, hogy ezek az arányok minimális különbségekkel az EK 1973-as csatlakozása óta változatlanok¹⁵. A 2016 tavaszán (alig fél évvel később) *Pew Research Center* által

¹³További információért lásd részletesebben az *Eubarometer* hivatalos honlapját: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm> (utolsó megtekintés: 2017.12.17.)

¹⁴ A felmérés alapján készült grafikon és a *The Guardian* elemzése e lérhető: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2016/jun/23/is-britain-most-euroceptic-country> (utolsó megtekintés: 2017.12.17.)

¹⁵ Erről részletesebben lásd az *Eubarometer* alapján készült, <https://www.dr.dk/nyheder/udland/brexit/europe-has-grown-more-euroceptic> oldalon elérhető elemzést és grafikonot. (utolsó megtekintés: 2017.12.18.)

készített felmérés¹⁶ alapján az euro-szkepticizmus igencsak növekvő mértéket mutat Európa-szerte.

2. ábra: A Pew Research Center által készített Spring 2016 Global Attitudes Survey Q49 – Euroskepticism Beyond Brexit felmérés.

Az integráció mértékével való egyetértés, illetve egyet nem értés az ábrán látható arányokban jelenik meg az EU eltérő gazdasági háttérrel rendelkező államaiban. Látható, hogy a görög és brit lakosság nagyobb részben változtatna az integráció jelenlegi megoldásain, de a többi ábrán jelzett állam lakossága is támogatná a hatáskörök újraosztását.

Megállapítható tehát, hogy az euro-szkepticizmus jelensége erősödő tendenciát mutat, melyből levonható az a következtetés, hogy kiéleződhet a feszültség az integráció pártiak és a szkeptikusok között, mely konfliktus helyzeteket is eredményezhet.

Így jutunk el az általam harmadik csoportként kategorizált konfliktusra, mely az idegenekkel szembeni ellenérzetben, a *xenofóbia* felerősödésében érhető tetten, így a konfliktus a bevándorló és a brit lakosság tagjai között állhat fenn.

¹⁶ A Pew Research Center 2016. június 7-én tette közzé euro-szkepticizmus mértékét bemutató felmérésének (Spring 2016 Global Attitudes Survey Q49 – Euroskepticism Beyond Brexit) eredményét, mely szerint a felmérésen megkérdezett görögországi lakosok 71%-ban, a Franciaországban megkérdezettek pedig 61%-ban tartják kedvezőtlennek az integráció alakulását. A harmadik helyen a spanyolok állnak 49%-al, majd az EK lakosai 48%-al követik őket. Erről lásd részletesebben a *The Guardian* összefoglalóját: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2016/jun/23/is-britain-most-eurosceptic-country>, valamint a Pew Research Center oldalán található összefoglalót: http://www.pewglobal.org/2016/06/07/euroskepticism-beyond-brexipm_2016-06-07_brexit-05/ (utolsó megtekintés: 2017.12.17.)

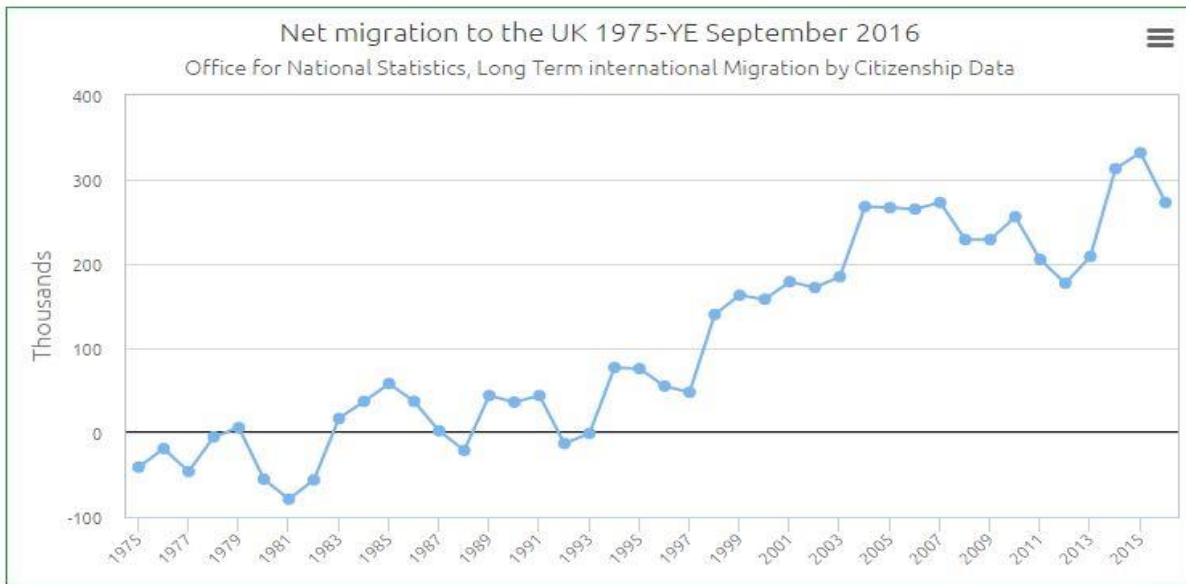
2.3. A brit lakosság és a bevándorló lakosság közti érdekellentétek, lehetséges konfliktushelyzetek

A harmadik csoport a referendum kapcsán előtérbe került bevándorlás-ellenesség és *xenofóbia* felerősödésének kérdései jelentik. A *xenofóbia* szó szerint idegen gyűlöletet, idegen-ellenességet, az idegenekkel szembeni félelemérzetet jelenti. Ennek gyökerei az ókorra vezethetők vissza, azonban a modern társadalmakban új tartalmakkal értelmezhető ez a kifejezés. A migráció – legyen az akár az EU-n belül legális szabad mozgáshoz köthető, vagy illegális – megosztja a társadalmakban a közvéleményt. Vegyük például a munkaerő-hiány kérdését. A bevándorlás lehetőséget jelent a szakképzett munkaerő befogadására – akár uniós tagállamból, akár harmadik országokból – mégis a munkaerő érkezése több emberben ellenérzetet válthat ki. Kiemelkedők ezek az ellenérzetek akkor, ha a munkanélküliségi ráták magasak az adott államban. Ilyenkor a bevándorló munkaerő „ellenségként” jelenhet meg, aki „elveszi” a munkát az ország saját állampolgárai elől. A bevándorlók és az idegenek befogadása nem új keletű jelenség – ahogy a bevándorlással együtt járó társadalmi ellenérzet sem az. Ha megnézzük példának okáért a magyar történelmet, akkor látható, hogy többször is történt betelepítés: hajdúk, szászok, besenyők, germánok, jászok, stb. Árpád-házi és Anjou uralkodóink egyaránt telepítettek be népcsoportokat az országba, akik betelepítésével valamilyen kulturális, gazdasági vagy katonai többletet kapott az ország. Azonban ezek az esetek a célzott betelepítéshez és a szabályozott és szabályozható bevándorlásra voltak példák. Más a helyzet most, 2017-ben, amikor az utóbbi néhány évben megnövekedett a migráció mértéke egész Európa vonatkozásában, mely tendencia a 2015-ös menekültválságként ismert szíriai menekülthullám eredményeképp számottevően nőtt, s ennek kapcsán a társadalmi közvélemény megosztottsága is jelentősen változott. A bevándorlás fölött az államok nem tudnak ellenőrzést gyakorolni a migráció mértékének következtében, ez pedig a társadalomban érdekellentéteket hoz a felszínre. A migráció mértékének a növekedésével az idegenekkel szembeni ellenérzet is nőtt, különös tekintettel az elmúlt évek folyamataira. Az Egyesült Királyságba történő bevándorlás mértéke tehát – mind az uniós tagállamokból, mind pedig harmadik országokból – emelkedett és a Brexit ügyi népszavazást megelőzően rekordokat ért el.¹⁷ A migráció EK-beli alakulását illetően lásd az alábbi ábrát.

---

¹⁷Ennek alátámasztására lásd a Migration Watch UK portál kimutatását: <https://www.migrationwatchuk.org/statistics-net-migration-statistics> (utolsó megtekintés: 2017.012.22.)

3. sz. ábra: az Egyesült Királyságba történő migráció (nettó) számadatai 1975-2016 között, forrás: <https://www.migrationwatchuk.org/statistics-net-migration-statistics#> (utolsó megtekintés: 2017.04.22.)

A feszültséget növelheti az a tény, hogy az EK-ból a legfrissebb¹⁸ statisztika¹⁹ szerint 2016 szeptemberéig többen vándoroltak ki, mint ahányan érkeztek és különösen nagy a harmadik országokból történő bevándorlás értéke (17%-t nőtt egy év alatt).

	All Citizenships	British	Non-British	EU	Non-EU
Immigration	596,000	71,000	525,000	268,000	257,000
Emigration	323,000	128,000	196,000	103,000	93,000
Net Migration	273,000	-56,000	329,000	165,000	164,000

4. sz. ábra: legfrissebb migrációs statisztika az EK vonatkozásában, 2016 szeptemberrel bezárólag, forrás: <https://www.migrationwatchuk.org/statistics-net-migration-statistics#> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

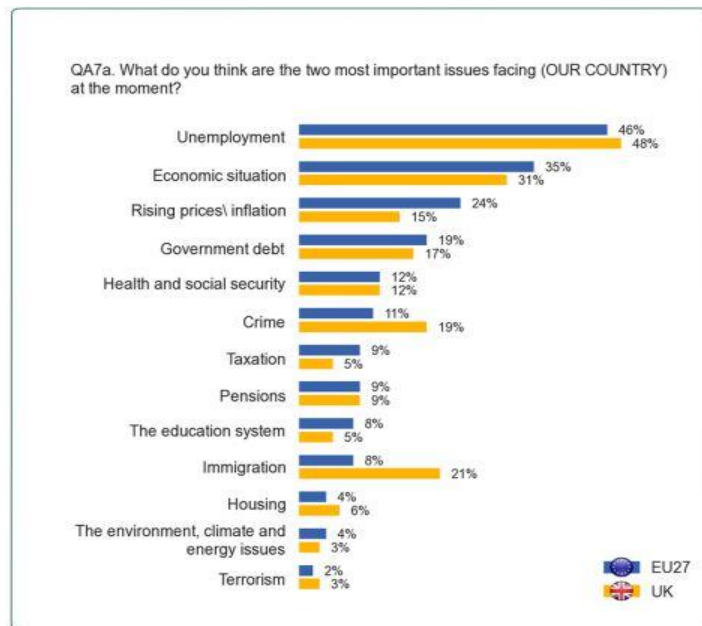
Ezt a tényt – és azt, hogy a brit állampolgárok emigrálása számottevő – összevetve a fentebb elemzett euro-szkepticizmus jelenségének alakulásával levonható az a következtetés, hogy az Egyesült Királyságon belüli társadalmi feszültségek növekedése figyelhető meg.

Mindezt a tendenciát alátámasztja a lentebb látható 2012-es *Eurobarometer* felmérés²⁰ egyik grafikonja is, mely az EK lakosainak arra adott válaszát ábrázolja (az Unió többi tagállamában ugyanerre a kérdésre adott válaszok átlagával párhuzamosan), hogy mit tartanak a két legégetőbb kérdésnek – amellyel államuknak meg kell birkóznia?

¹⁸ A legfrissebb alatt a tanulmány lezárásának időpontját, 2018. február 3-t értem.

¹⁹ A Migration Watch UK portál által készített táblázat és elemzése: <https://www.migrationwatchuk.org/statistics-net-migration-statistics#> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

²⁰ Standard Eurobarometer 77 felmérés, 2012 május, eredmény publikáció 2012 június, elérhető: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/Values%20of%20Europeans/surveyKy/1063> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

5. sz. ábra: Standard Eurobarometer 77 felmérés grafikonja, letölthető: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopin/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/Values%20of%20Europeans/surveyKy/1063> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

Az EK-ban a lakosok – az unió lakosságával nagyjából összhangban – a munkanélküliség kérdését tartják a legfontosabban kezelendőnek, hiszen a válaszadók 48%-a (EU-ban pedig 46%-a) jelölte ezt meg. Másodikként – némiképp összefüggésben az első válasszal – az ország gazdasági helyzetét jelölték meg. Ami érdekes lehet, az az, hogy az EK a bevándorlást, mint fontos kezelendő kérdést harmadik helyen jelölte meg, méghozzá a válaszadók 21%-a gondolta így. Azért is érdekes ez az adat, mert az uniós átlag erre a kérdésre csupán 8%-ban jelölte meg a bevándorlást kezelendő problémaként 2012-ben, amely különbség szignifikáns és feltehetően összekapcsolható azzal a ténnyel, hogy az elmúlt években az EK-ba történő bevándorlás mértéke kiemelkedő az Unióban. A bevándorlás mértékének növekedése és a magas munkanélküli ráták kérdései pedig feltehetően feszültségforrásként jelennek meg a brit társadalomban, mely könnyen az euro-szkepszishez és a bevándorlókkal szembeni ellenérzet növekedéséhez vezethet.

Az, hogy ezek az ellenérzetek hogyan és miként jelenhetnek meg a brit társadalomban és milyen nyílt vagy rejtett konfliktusokhoz vezetnek nehezen megválaszolható. Az, hogy például a Brexit népszavazást követően többek között a lengyelek körében megindult tömeges hazavándorlás²¹, csak feltételezhető, hogy a fentebbi folyamat következményei. A *xenofóbia* erősödése azonban nemcsak a brit

²¹ Lengyel bevándorlókat fokozottan érő inzultusokról adnak számot a következő hírek: <http://www.bbc.com/news/uk-37787008> (utolsó megtekintés: 2017.12.22.), <http://www.bbc.com/news/uk-england-birmingham-37254371> (utolsó megtekintés 2017.12.22.), <https://www.thesun.co.uk/news/3068281/polands-cities-are-thriving-again-as-thousands-return-home-since-brex-it-after-we-found-deserted-streets-four-years-ago/> (2017.12.22.), <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brexit-latest-a7424396.html> (2017.12.22.), <http://uk.reuters.com/article/uk-britain-eu-poland-idUKKBN166120> (2017.12.22), stb., melyek okán több és több lengyel költözik haza vagy más uniós tagállamba.

területeken élő lengyel lakosság körében jelent meg a híradások szerint, hanem svédek²², hollandok²³, németek²⁴ és más – elsősorban uniós polgárok – is hangot adtak környezetükben tetten érhető negatív irányú változásoknak. A Brexit kérdése láthatóan felszínre hozott (feltehetően már korábban is jelen lévő) rejtett társadalmi feszültségeket, melyeket a kilépési tárgyalásokról érkező mindennapos híradások folyamatosan táplálnak, nem hagynak elfelejtődni, s így a társadalom csoportjai folyamatos ingerekkel kerülnek kapcsolatba. A folyamatos ingerlés pedig előbb utóbb társadalmi megmozdulásokhoz, tettekhez vezethet, melyek kimenetele nehezen megjósolhatóknak tűnik.

Annak érdekében, hogy az alternatív vitarendezés és konfliktuskezelés megoldásait társadalmi szinten – legalább elméleti síkon – bevezessük a fentebb kategorizált konfliktuscsoportok orvoslása végett, a következőkben összegyűjtöm a három konfliktuscsoport jellemzőit, majd elemzem azokat a hagyományos konfliktustipológia²⁵ szemléletét alapul véve.

3. A csoportok jellemzői a tradicionális konfliktuselméletek alapján

A három csoportban megjelölt érdekellentétek, rejtett konfliktusok alapvető közös jellemzője, hogy a Brexittel valamilyen összefüggésben említhetőek. Az euro-szkepticismushoz és a *xenofóbiához* kapcsolódó konfliktusok kétségtelenül megelőzték a Brexitet – annak részben okozóiként említhetőek meglátásom szerint. Az első pontban megjelölt helyzetek – melyek a Királyság párti és a függetlenedni vágyók között állhatnak fenn – kakukktojásnak minősülnek véleményem szerint, ugyanis kétségtelen, hogy az Egyesült Királyság 1707 óta unitárius államként íródó történelme során mindig voltak olyanok, akik saját országuk függetlenedését kívánták. Ennek mind Skócia, mind Észak-Írország kapcsán számos eseménye volt megfigyelhető, s talán csúcspontját a 2014-ben tartott skóciai függetlenedési népszavazás jelentette, mindeddig. Ekkor azonban a skót választópolgárok az Egyesült Királysághoz való hűségükről adtak számot. Felmerül, hogy amennyiben a brit-EU népszavazásra bocsátott kérdést 2016-ban úgy fogalmazták volna meg, hogy az EU-ból történő kilépés esetleges kockázataként a több évszázada unitárius államformában működő, kulturális értelemben és alapvető értékeit illetően egységes Egyesült Királyság széthullását is kilátásba helyezik, vajon akkor is az európai integráció elhagyására voksoltak-e volna a szavazók nagyobb számmal? Vajon a közös értékek, kultúra, történelem és hagyományok jelentethettek-e volna a 21. század polgára számára összetartást?

---

²² Lásd például: <https://www.theguardian.com/politics/2017/jan/16/ann-linde-swedish-minister-xenophobia-swedes-uk-brexit> (2017.12.22.)

²³ Lásd például: <https://www.theguardian.com/politics/2016/dec/28/dutch-woman-with-two-british-children-told-to-leave-uk-after-24-years> (2017.12.22.)

²⁴ Lásd például: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/dec/29/german-neuroscientist-told-to-leave-uk-residency-application-rejected-monique-hawkins> (2017.12.22.)

²⁵ Csemáné Dr. Váradi Erika, dr. Gilányi Eszter (2011): *Alternatív vitarendezés*, Nemzeti Tankönyvkiadó, elérhető: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0049_23_alternativ_vitarendezes/4873/index.html (utolsó megtekintés: 2017.12.22.)

Az alábbi táblázatban összefoglalom a három konfliktuscsoport jellemzőit a konfliktus elméletben²⁶ alkalmazott tipológia szempontjai mentén kiegészítve az általam fontosnak vélt aspektusokkal.

a) *A konfliktusok és a Brexit összekapcsolása*

A konfliktusok eredete részben eltérő, nem a Brexitben gyökerező, hanem azáltal csupán új tartalmakat nyerő helyzet. Az első csoport esetén a Brexit-ügyi népszavazási kérdés remek apropót jelent a függetlenedni vágyók számára törekvéseik előre vitelére. A második csoport esetében a Brexit népszavazás eredménye lehet az euro-szkepticizmus utóbbi években történt tudatos erősítésének folyamánként értékelendő esemény. A harmadik csoport esetén pedig a Brexit népszavazás és a kilépéshez kapcsolódó napi híradások csupán újabb táplálékot jelentenek, mely életben tartja és növeli a kialakult ellentéteket.

b) *A konfliktusok eredete*

Míg az első csoport tisztán Egyesült Királyságon belüli konfliktusokat tartalmaz, addig a második csoport konfliktusai az EU minden tagállamában tetten érhetőek – még ha most a Brexit kapcsán az EK-n belül fel is erősödtek ezen ellentétek. A brit lakosság és a bevándorló (mind uniós, mind harmadik országból származó) lakosság közti ellentétek a Királyság területén kialakuló konfliktusok, melyeknek azonban nemzetközi hatása is lehet. Nemzetközi hatás alatt értem azt, hogy több uniós polgár hazaköltözött, illetve tervezi haza-, vagy tovább-költözését más uniós államba. Ezen Unión belüli migrációs folyamatok továbbgyűrűzhetnek újabb konfliktusokba, mely megnyilvánulhat például egy tagállamba visszatérő és az adott tagállamot el nem hagyó lakosok körében fennálló feszült helyzetet eredményezve, vagy éppen az uniós migráns másik uniós tagállamba költözésével kialakuló konfliktusba. Nemzetközi szintű hatásként értékelendő a *xenofóbia* terjedése, térnyerése is.

Szempont	1. csoport: EK pártiak kontra függetlenedni vágyók	2. csoport: integráció-pártiak kontra euro-szkeptikusok	3. csoport: brit lakosság kontra bevándorló lakosság
Konfliktus oka a tagállami kilépés függvényében	Felszínre hozta a régebb óta fennálló értékalapú konfliktust és folyamatosan táplálja.	Felszínre hozta és ténylegessé tette a régebb óta fennálló értékalapú konfliktust.	Felszínre hozta, megerősítette és folyamatosan táplálja a konfliktust.
Konfliktus eredete	Egyesült Királyságon belül keletkezett.	Európában mindenhol jelen lévő („regionális”) konfliktus.	EK-on belüli, ám többi tagállamra és harmadik országokra is hatással lévő.

²⁶ A tipizálási szempontok alapját a már hivatkozott Csemáné Dr. Váradi Erika, dr. Gilányi Eszter (2011): *Alternatív vitarendezés* c. e-könyvben kifejtett kategóriák nyújtják.

Konfliktus szereplői	Közvetlen társas környezetben kívüli és belüli szereplők, társadalmi csoportok tagjai.		
1-2-3. csoport konfliktusainak közös szereplői	Azon EK pártiak, akik euro-szkepticisták és xenofóbok kontra azon függetlenség-pártiak, akik EU integráció pártiak és akikben nincs ellenérzet a külföldi polgárok irányában.		
Konfliktus alapját képező ellentét	Értékalapú konfliktusok (politikai nézetek ütközése), célkonfliktusok, csoportok közti konfliktusok.	Értékalapú konfliktusok (politikai nézetek ütközése), érdekalapú konfliktusok (gazdasági érdek az EU-ban maradás). Célkonfliktusok és csoportok közti konfliktusok.	Információs alapú konfliktusok (információhiány, dezinformáció), szituatív jellegű konfliktusok. Személyek közti konfliktusok főleg.
Konfliktus szintje	Társadalmi (csoportok közti), nemzeti	Társadalmi (csoportok közti), nemzetközi	Társadalmi (csoportok közti), nemzetközi
Konfliktus intenzitása	Fizikai (megjelent tettek formájában is) és verbális.		
Konfliktus érvényessége/relevancia	Egy állam lakosságára vonatkozó, országos szintű.	Európai szinten releváns valamennyi uniós polgárra.	Egy állam lakosságára vonatkozó, de európai szintű.
Konfliktus ténylegessége	Valódi.		
Konfliktus hatása	Konstruktív vagy destruktív hatása relatív.	Konstruktív vagy destruktív hatása relatív. Integrációs eszme szempontjából destruktív.	Destruktív (vesztes-vesztes játszmának vélem).
Konfliktus feloldhatósága az alkalmazott vitarendezési módszerekkel	Feloldhatónak vélem.		
Feloldhatóság feltétele:	Birodalomhoz (EK nagyhatalomhoz) tartozás érzése és az angol dominanciától történő függetlenedés érzése ütközik. Érzelmek és érdekek szembefordítása eredményre vezethet. Ha az EU tagjává válik a függetlenedő ország, akkor nem lenne angol dominanciának kitéve és	Érdek szembefordítása szükséglettel (bizalom hiánya az EU intézményei felé), azonban EU nélkül gazdasági hátrányokkal kell szembenéznie a polgárnak (mely rosszabb megélhetést jelenthet, mely megélhetés szükségleteket, tehát érzelmi szálakat mozgat	Információ megadása, mellyel teljes képet kap a polgár és hiedelmei eloszlathatóak.

	kiszolgáltatva. Érdekek és mérlegelés teheti helyre ezeket az érzelmi alapú feszültségeket (hiszen itt társadalmilag fontos érzelmek és nem egyéni szükségletek jelennek meg).	meg). Érdek kontra érzélem. Itt egyéni érzések és szükségletek jelenhetnek meg összekapcsolódva érdekekkel (pénzügyi szempont). A feloldhatóság az érzelmek és az érdekek mögötti érzelmek szembeállítását után kezdődhet.	
--	--	--	--

c) *A konfliktusok szereplői és szintje, relevanciája*

A konfliktusok szereplői mindhárom csoport esetén közvetlen társas környezetben kívüli és belüli szereplők. Közvetlen társas környezet alatt azokat a „színtereket értjük, ahol a konfliktusban álló felek rendszeres kapcsolatban állnak egymással és ezekből a kapcsolatokról csak nagy veszteséggel tudnának kilépni. (Pl. szomszédok, munkatársak, közösségeken belüli konfliktushelyzetek stb.)”²⁷ A három csoport konfliktusai mind kialakulhatnak közvetlen társas környezetben, hiszen lehet, hogy már szűk (akár baráti) közösségen belül vagy munkahelyen sem értenek egyet a tagállami kilépés kérdésében vagy az Egyesült Királyság egységességét illetően. A harmadik csoport konfliktusai is gyakorta kialakulnak munkahelyen vagy például szomszédok között – ahogy arról a korábban hivatkozott híradások is számot adnak. A közvetlen társas környezetben kívüli konfliktusok esetén a „felek nem ismerik egymást, vagy kapcsolatuk nem személyes jellegű. Ezekben a kapcsolatokban nem a kapcsolat, hanem az érdek a fontos. A feleknek általában nincs egymás irányába érzelmi szükségletük. Amennyiben mégis van, az általában a bizalom, megbízhatóság környékén mozgó szükségletek. [...] Ide tartoznak általában a szituatív jellegű konfliktusok is.”²⁸ A harmadik csoportba tartozó szituatív konfliktusokra példa lehet egy *ad hoc* kialakult kocsmai bunyó, melynek szereplői brit kontra bevándorló lakosok, mely esetben talán a résztvevők sem tudják mi garázdálkodásuk valódi indítéka.

A konfliktusok eszkalálódásával a szereplők köre bővíthet, amennyiben pedig a konfliktusok továbbgyűrűznek nemzetközi szintre is, annyiban akár országok közti konfliktusok is kialakulhatnak. Tehát összefüggés van a konfliktusban részt vevők és a résztvevők számának növekedésével a konfliktus szintjének növekedése között. Ehhez tartozik, hogy a három csoport esetén a konfliktus szereplői között lehetnek átfedések, s egy konfliktus szereplője részese lehet több itt jelölt konfliktusnak is egy időben. Gondolok itt azon EK pártiakra, akik euro-szkeptikusok és xenofób gondolataik is vannak, kontra azon függetlenség pártiak, akik EU integráció pártiak és akikben nincs ellenérzet a külföldi polgárok irányában. Szintén szervesen ide kapcsolható a tényleges konfliktus relevanciája, érvényessége. Az első csoport esetén szintjét tekintve országos konfliktusról beszélhetünk, hiszen alapvetően egy állam

²⁷ Kertész Tibor (2010): *Mediáció a gyakorlatban*, Bótor Kiadó, Miskolc, 235.o.

²⁸ Kertész Tibor (2010): *im.*, 238.o.

lakosságára vonatkozik az egyet nem értés. A második csoport esetén európai szinten releváns ellentmondásról beszélhetünk, hiszen az euro-szkepticizmus vagy az integráció-pártiság nem brit jelenség, tehát jelen helyzetekben ugyan a jelenség brit esetkörét mutattam be, azonban az valamennyi uniós államban megjelenik, így szükségképpen valamennyi uniós polgár kapcsolatba kerülhet ezzel a konfliktussal. Így alapvetően egy országos jelentőségű konfliktus európai szintre történő terjedési tendenciáit észlelhetjük a Brexit fényében. A harmadik csoport esetén szintén országon belüli konfliktusról beszélünk, azonban – tekintettel a konfliktusban részes másik fél, a bevándorló, szükségképpen nem brit vagy eredendően nem brit állampolgári minőségére – a konfliktus mindenképp továbbgyűrűzik nemzetközi szintre, hiszen hatása rögtön jelentkezik a bevándorlók országaiban is (ha mást nem, híradások szintjén). Ez pedig kiszámíthatatlan következményekkel járhat akár a nemzetközi politikát, akár az EK külső megítélését illetően is.

d) A konfliktusok típusai

A konfliktusok tipologizálása nem egyszerű vállalkozás, egyrészt azért mert rengeteg átfedés van egy-egy konfliktustípus sajátosságait illetően, ezért feketén-fehéren beskatulyázni azokat életszerűtlen, másrészt pedig számos hazai és nemzetközi szinten elismert konfliktus-tipológia létezik, ezért nehéz eldönteni, hogy melyiket kövesse a rendszerezésre vállalkozó. Jelen dolgozatban alapvetően a már fentebb hivatkozott, Magyarországon általánosan elismert, *Csemáné Dr. Váradi Erika* és *dr. Gilányi Eszter* által felvázolt rendszert tekintem kiindulási pontnak és keretet adónak. A konkrét fajta-meghatározás azért fontos, mert csupán a szisztematikus sokféleség jelenthet támpontot később a konfliktusok diagnosztizálásához és a lehetséges megoldási stratégiák kidolgozásához.

Meglátásom szerint a konfliktus típusát illetően eltérés figyelhető meg a három csoportba tartozó helyzetekben. Véleményem szerint az első csoport szereplői között értékalapú konfliktusok vannak. A (Magyarországon) általánosan elfogadott konfliktus-tipológia az értékkonfliktust a következőképpen határozza meg: *„az értékkonfliktus gyökerei abban keresendők, hogy az emberi kapcsolatokban jelentkező problémákat milyen értékrend alapján kívánják megoldani. Ez eredhet a felek eltérő életfelfogásából, vallásos vagy nem vallásos voltából.”*²⁹ Szerintem az első csoport konfliktusai tisztán értékkonfliktusok, melyeknél a kollíziót tisztán politikai értékek jelentik. Van, aki számára egy hajdani birodalomhoz, nagyhatalomhoz és az angolszász kultúrához tartozás mindennél fontosabb értéket képvisel, míg más – például egy nacionalista érzületű skót vagy észak-ír személy – számára a független, autonóm országgá válás jelentené a teljes érzelmi eufóriát. Ezen személyek között pedig kialakulhat társas környezetben kívül és belül egyaránt konfliktus, melyben a szemben álló értékek jelenthetik rendszeres összetűzés alapját is. A második csoportba érdek és érték alapú konfliktusok is tartozhatnak. Az értékkonfliktus a fentebb kifejtett elméletemhez hasonlóan itt az európai integrációt értéknek tartó, magukat európai eszméket követők és az EU intézményeiben nem bízó (talán magát nacionalistának valló), euro-szkeptikus polgárok között alakulhat ki. Itt ismét

---

²⁹ Csemáné Dr. Váradi Erika, dr. Gilányi Eszter (2011): im.

politikai értékek állnak szembe egymással és a helyzet relativitása okán képtelenség lenne arról dönteni, hogy melyik érték fontosabb, s melyik kevésbé. Az érdekalapú konfliktusok pedig ennek az értékkonfliktusnak a következményei, hiszen tekintettel arra, hogy az értékek egyike sem értékesebb a másinál, a konfliktust viszont valamivel fel kívánja oldani (általában saját magában is) az egyén, így valamilyen racionális indokot keres érzelmi töltetű értékének elfogadtatásához. Így kerülnek racionális érvek az értékek mögé, mellyel igazolhatóvá válhat a konfliktus felvállalása. (Például, annak ellenére, hogy az euro-szkeptikus tudja, hogy az EU-ból történő kilépés anyagi veszteséggel járhat, úgy gondolja, hogy az integráció elhagyását követően kialakuló – akár brit egységkénti, akár például az USA-val kialakítandó kereskedelmi együttműködés – új formáció előnyösebb lesz országa számára és talán anyagilag sem jár majd rosszabbul, mint a jelenlegi – számára érzelmi alapon kevésbé elfogadható – megoldással. Az is előfordulhat akár, hogy egyéneken belüli konfliktus alakul ki, amikor az euro-szkeptikus úgy véli, hogy az Unió valóban rossz, ámde az integráció elhagyása gazdasági hátrányokkal, veszteséggel jár, melynek következtében szerényebb megélhetésre számíthat, tehát racionálisabb az EU-ban maradni és beletörődni az értékválságba melyet ez okoz neki. Ugyanis ezen alapvetően összeférhetetlen belső impulzusok valójában nem számottevőek egy egyén életében, hiszen nem a fő szükségletek közé tartozik, hogy az EU-ban élünk vagy egy másik gazdasági érdekszférához tartozó államban. Ugyanez megtörténhet fordítva is, amikor az integráció párti számára értéket jelentő EU-t elhagyja, mert a történelem során egységessé vált és évszázadok óta unitárius államként működő Egyesült Királyság szétesését kevésbé tartaná elfogadhatónak, mint az EU integráció elhagyását.)

Az első két csoport közös jellemzője, hogy a konfliktusok célkonfliktusként és csoportok közti konfliktusként is megjelölhetőek. Célkonfliktusnak *Thomas Schmidt*, elismert személyiségfejlesztő tréner az eltérő célok és érdekek mentén kialakult konfliktust jelöli meg, mely során a konfliktusban részt vevő felek ellentétes célt követnek.³⁰ Igaz, hogy ő elsősorban a szerkezeti (szervezet által meghatározott) konfliktusok körébe sorolja a célkonfliktusokat, szerintem – éppen a konfliktustípusok rugalmas kereteinek okán – ezen csoportokban megjelölt esetek szintén eltérő célokért és értékekért folyó küzdelmeket tartalmaznak. A harmadik csoport esetén célkonfliktus konkrétan nem jelölhető meg, hiszen például egy bevándorlóval szembeni ellenérzet nem lehet célként definiálva, maximum az, hogy a bevándorló hagyja el letelepedési helyét és térjen haza.

Csoportok közti konfliktusról pedig akkor beszélhetünk, ha a szereplők köre nem szűk, hanem akár konkrét közösségeket, közös értékek mentén szerveződött csoportokat foglal magában. Ez például az első két csoport esetén igaz megállapításnak tekinthető.

A harmadik csoportba információs alapú konfliktusok tartoznak meglátásom szerint – és ezekből kiinduló *ad hoc* jellegű (szituatív) és (általánosságban) személyek közti konfliktusok. Az információs alapú konfliktus ezen a szinten hordoz értékalapú konfliktusokra is igaz jegyeket, ezért alapvetően vegyes csoportként is értékelem a konfliktus tipológiát tekintve ezen kategóriát. „Az információs konfliktusok gyökere

³⁰ Thomas Schmidt (2009): *Konfliktuskezelési tréninggyakorlatok*, Z-Press Kiadó, Miskolc, 62.o.

abban rejlik, hogy vagy egyáltalán nincs, vagy túl sok az információ, de az is lehet, hogy a felek rosszul, vagy tévesen értelmezik azt.”³¹ Véleményem szerint a xenofóbia hátterében vagy hiányos információ, vagy téves információ (dezinformáció) állhat. Az ismeretlentől való félelem eloszlatható a rendelkezésre álló információk körének bővítésével, melyek segítenek a téves feltevések helyretételében az egyén számára. Kétségtelen, hogy magasak a munkanélküli ráták az Egyesült Királyságban és a bevándorlás mértéke is kiugró, mégsem tűnik korrektnek levonni az elsőre evidensnek tűnő következtetést, miszerint a bevándorlók miatt nincs munkája a brit állampolgárnak. Ha megnézzük, hogy mely munkakörökben végeznek munkát bevándorlók és melyekben a brit állampolgárok, akkor megállapítható, hogy a britek túlnyomórészt a fehérgalléros munkakörökben tevékenykednek, mely a szellemi foglalkozásokat takarja – és amelyekből kevesebbre van szükség, mint a kékgalléros munkakörben dolgozókra a társadalom egészét vizsgálva. A kékgalléros (elsősorban fizikai munkát végző) tevékenységeket végzik nagyobb százalékban a bevándorlók és az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők. Tehát a bevándorló nem „elveszi” a brit munkavállaló munkáját, hanem elvállalja azokat a munkákat, amiket a felmérések szerint nem szívesen látnak el a britek. Ez nagyjából valamennyi nyugati társadalomban megjelenő munkaszociológiai jelenség, tendencia; mely számos uniós tagállamban téves sztereotípiák kialakulását segíti elő. A dezinformáció pedig konfliktusokat és ellenérzetet szít, mely semmiképp nem vezethet jóra. Ezen gondolatok megjelenését segítette elő nagymértékben a 2015-ös menekültválság is, mely kapcsán embertömegek özönlöttek Európába, ahol a határok nélküli schengeni-zónában ellenőrzés nélkül mozoghattak az EU területén. Ezt a váratlan helyzetet használták ki többek között a menekültekkel érkező terrorista szervezetek tagjai is, akik cselekményei (kezdve a 2015 őszi párizsi terrortámadással) még inkább megosztották az európai közvéleményt a bevándorlókat illetően. A menekültek áradata felerősítette a xenofóbiát és az EU-t tétlen szereplőként látó euroszkeptikusok is nap, mint nap hangot adtak (adnak) aggályaiknak. Ezen tendencia nem kedvez a harmadik csoportba tartozó konfliktushelyzetek orvoslásában. Mindehhez az információ hiánya (vagy valótlanúsága, torzulása) mellett az értékek, hagyományok és kultúrák (és vallások) eltérősége is újabb elméleteket generálhat. Tehát a harmadik csoport konfliktusai esetén maga a konfliktus annak is a függvénye, hogy a bevándorló uniós polgár-e, vagy harmadik országbeli. A tanulmány keretei között alapvetően az uniós polgárokkal szembeni konfliktushelyzetekre koncentrálok, tekintettel egyrészt a területi korlátokra, másrészt a konfliktus feloldásának elérhetőbb voltára. Ugyanis az európai integrációban – ahogy ez több uniós dokumentumban is *expressis verbis* megjelenik – a tagállamok közös alkotmányos és kulturális hagyományain alapulnak intézmények, mechanizmusok. A közös értékek mentén pedig vélhetően könnyebb a konfliktusok feloldása is.

e) *A konfliktus hatása és a konfliktusban rejlő lehetőségek*

A konfliktus hatását tekintve fentebb már kitértem a nemzetközi szintésre való esetleges terjedésére. Ezen pont alatt azonban a konfliktus eredményének, lehetséges

³¹ Csemáné Dr. Váradi Erika, dr. Gilányi Eszter (2011): im.

kimenetelének hatására fókuszáló, mely szerint a konfliktus lehet destruktív vagy konstruktív. Annak megítélése, hogy egy konfliktus helyzet építő vagy pusztító eredménnyel jár, attól függ mi az elvárásunk, mit tartanánk ideális állapotnak a konfliktus kimenetelét illetően. Az első csoportban kívánt kimenetel lehet az Egyesült Királyság egyben tartása, vagy éppen szétszakadása. Mindkét lehetséges eredmény lehet konstruktív és destruktív is. Destruktív egy többszáz éves együttműködés szétválása, hiszen közös értékek veszhetnek el, csökkenhet jelentőségük. Ugyanakkor az is destruktív lehet, ha kényszerrel egyben tartják is akkor, amikor alapvető kérdésekben nem ért egyet a lakosság. Különösen igaz ez a Brexit kapcsán, hiszen Skóciát és Észak-Írországot „kiszavazta” Anglia és Wales az Európai Unióból, akaratuk ellenére – hiszen ahogyan korábban már kifejtettem, ezek országok szavazóinak többsége az integrációban maradásra voksolt. Így, ha az Egyesült Királyság egy unitárius államként folytatja működését, akkor destruktív eredménnyel járhat Skócia és Észak-Írország számára az angol dominanciával meghozott döntések további sorozata – mint például az USA-val kötendő esetleges kereskedelmi megállapodás vagy az uniós kapcsolatok jövőbeli mellőzése. Ugyanakkor az értékek és érdekek mérlegelése konstruktív hozománya is lehet a fennálló konfliktusoknak abban az esetben, ha a skót és észak-ír lakosság számára nagyobb érték az EK-hoz tartozás, mint az európai integrációval való szerves kapcsolat. Konstruktív lehet az is, ha az EU-ból kilépni vágyók számára nem elfogadható a hajdani birodalom szétesése, ezért visszavonják kilépési szándékukat, melyre a jelenlegi információk alapján azt mondhatom, hogy van elvi lehetőség. Itt fontos megemlíteni, hogy az EUSz korábban hivatkozott 50. cikke, mely a kilépés egyoldalú jogát deklarálja, kimondja, hogy a kilépésre vonatkozó szándéknyilatkozatot a tagállam erre felhatalmazott képviselője benyújthatja az Európai Tanácshoz. Ezt meg is tette a brit miniszterelnök, *Theresa May* 2017. március 29-én. Arról viszont hallgat az EUSz, hogy ezen nyilatkozat visszavonható-e ugyanilyen módon. Kétségtelen, hogy nem lenne szerencsés jogi keretet biztosítani a politikai „csiki-csuki” játszmáknak, értem ez alatt egy kilépési nyilatkozat kilátásba helyezését, mint kvázi fenyegetést, majd ezt visszavonni... Azonban, tekintettel arra, hogy az Európai Unióról szóló Szerződés kifejezetten nem rendelkezik e kérdésről, nem tiltja, így a logika általános szabályai szerint az lehetséges. Én ezen a ponton nem kívánok e kérdésben állást foglalni, tekintettel arra, hogy az EU szerződések értelmezésére kizárólag az Európai Unió Bírósága jogosult, amely intézmény a mai napig nem adott ki állásfoglalást a kérdésben.

Felmerül a kérdés, hogy amennyiben a 2017 júniusra előrehozott választásokon a jelenlegi kormány veszt, az új kormány képviselője benyújthat-e a kilépési nyilatkozat visszavonására vonatkozó nyilatkozatot az Európai Tanácsnak? Amennyiben igen, s ez bekövetkezik, a konfliktus destruktív vagy éppen konstruktív volta újabb színezetet nyerhet.

A konfliktushelyzetek számtalan lehetőséget hordoznak ezen két kimenetel mellett. A konfliktus magában hordozza a fejlődési lehetőséget, a feszültségek csökkentését (esetleg megszüntetését), a visszas állapotok elhárításának lehetőségét, egyének és csoportok elhatárolódását, s a kimenetel függvényében egy kölcsönös többlet elérését. Nyilván ezen konfliktusok esetén nem érhető el egyszerre az EK egyben tartása és az attól történő elválás, mégis hordozhat számtalan kölcsönös

előnyt egy alternatív megoldás kidolgozása. Ez alatt értem az első konfliktuscsoport esetén egy olyan megoldás kidolgozását, mely egyben tartja az Egyesült Királyságot, ám esetleg többletet biztosít a függetlenedni vágyó országrészeknek, mely többlet lehet autonómiában, politikai kérdésekben mérhető.

A második és harmadik esetben szintén érdemes kitérni a konfliktus konstruktív és destruktív hatásaira. A második csoportban konstruktív és destruktív értékpár ismét rendkívül relatív, hiszen az integrációs eszme szempontjából hatalmas kudarcként értékelhető a Brexit, míg az euro-szkepticizmus számára ez egy sikertörténet. Azonban hosszútávon az euro-szkepticisták számára is kudarcot jelenthet a Brexit, hiszen több tagállam felbátorodása és Unióból történő kilépése az egész integráció bukását idézheti elő, mely semelyik európai tagállamnak nem érdeke, így mindenki számára veszteséggel járna. Így megtörténhet a konfliktus kimenetelének átértékelődése. Az államok szuverenitásuk megvédése érdekében nem kell, hogy tönkregyenek egy erős (még mindig elsősorban) gazdasági alapokon szerveződő integrációt, mely valamennyi tagállam számára több előnnyel kecsegtet, mint hátránnyal. Az Unió kapcsán gyakran elhangzó kijelentések kapcsán a következő hasonlattal szeretnék élni: utálhatjuk a biciklink színét, panaszkodhatunk, hogy nehéz hajtani, lassan és csak nyikorogva megy, ámde még így is jobb, mintha gyalogolnunk kellene mindenhova. Így érdemes teret biztosítani az integráció elhagyásának következményeire, a jövőbeni együttműködési formák realitására és az érzelmi alapon meghatározott értékek (szeretem-e az Uniót, avagy sem) helyett az érdekekre fókuszálni, mert ezen a szinten az értékek egyszerre mindenki számára történő kielégítése képtelenség. Érdekek mentén egyszerűbben szervezhető egy társadalom, hiszen valamennyi polgár közös érdeke, hogy jól éljen, melyre nagyobb esélye van az integráció részeseként.

A harmadik csoport kapcsán meglátásom szerint a konfliktus kimenetelét illetően kizárólag vesztes-vesztes helyzet képzelhető e, tehát a konfliktus eredménye mindenképp destruktív. A bevándorló munkaerővel szembeni ellenérzet és kialakuló xenofóbia kizárólag veszteséget hoz mindkét fél számára. A gyűlöletből nem lehet sem megélni, sem előnyt kovácsolni, ellenben társadalmi szintűvé generálása forradalmakhoz, vagy szélsőséges esetben háborúkhöz is vezethet. A történelem során számos példát láthattunk már a gyűlölet és az ellenérzetek eredményét illetően. Véleményem szerint az idegenekkel szembeni ellenérzet csak addig lehet pozitív hozammal kecsegtető a brit lakosság oldalán, amíg az EU-ból történő kilépési eljárás lefolytatódik, s ameddig ez az euro-szkepticizmus oldalán érvként értéket képvisel. Tehát konstruktív csak egy másik céllal összhangban lehet, annak elérésében jelenthez pozitív hozamot, önmagában a pusztá ellenérzet céltalan.

f) A konfliktus esetleges feloldhatósága az alternatív vitarendezés eszközeivel

A konfliktusok véleményem szerint feloldhatóak. Érdemes megnézni a konfliktusok kialakulásának fázisait, melyek alapulvételével kidolgozhatunk egy konfliktus visszaalakítási mechanizmust, mely során a kialakult konfliktust a kialakításban alkalmazott módszerek alkalmazásával pusztá véleménnyé alakítjuk vissza, mely vélemény megfér a másik társadalmi csoportok véleményével együtt, nem szükséges a véleményeknek kioltani egymást, hiszen élhet egyik a másik mellett.

Mindhárom konfliktuscsoport esetén úgy vélem, hogy az alternatív módszerek célra vezetőek lehetnek a társadalmi szintű ellentmondások feloldására. A következő fejezetben ezeket a módszereket és elméleteket szeretném összekapcsolni az általam csoportosított konfliktusokkal.

4. Társadalmi érdekellentétek, társadalmi szintű megoldások?

Az előzőekben csoportosított helyzetek véleményem szerint társadalmi szintű érdekellentétek, melyek nem megfelelő reakciók esetén fokozódhatnak, s akár nemzetközi szintű problémákká fajulhatnak. Mindezt megelőzendő, érdemes társadalmi szintű megoldásokat találni még mielőtt a feszültségek és a tényleges konfliktusok eszkalálódnának.

A pszichológia és szociológia tudománya sokoldalúan vizsgálja és kutatja a konfliktus helyzeteket, a konfliktusok hatásait, azok társadalmi funkcióját. A konfliktusok társadalmi funkciója alatt a konfliktusok azon szerepét értem, mely felszínre hoz háttérben rejlő feszültségeket. A feszültségek időben történő megismerése pedig különösen ösztársadalmi szinten fontos, hiszen előbb utóbb eszkalálódnak és minél későbbi fázisban kerülnek napvilágra, annál nehezebb a kezelésük.

A szociológiában a konfliktus meghatározására annak társadalomban betöltött szerepére tekintettel kerül sor. Ezen két kifejezés adja a társadalomfejlődést konfliktuselméletként, illetve harmóniaelméletként ismert irányzatait, melyek aszerint vizsgálják a társadalmat, hogy annak alapvető jellemzője a konfliktus, vagy a harmonikus állapot.³² E szerint tehát, a konfliktus a harmonikus állapot ellensúlya, a konfliktusok pedig a társadalom működési zavarának tünetei, vagyis diszfunkcionális jelenségek.³³ A konfliktuselméletek szerint minden emberi társadalmat alapvetően jellemez a konfliktus, és ez nem szükségképpen káros jelenség, mert a konfliktusok viszik előre a társadalmi fejlődést.³⁴ Ha nem lenne konfliktus, a társadalom változatlan állapotban maradna.³⁵ A konfliktuselméletek a társadalom konfliktus útján történő megváltoztatására, míg a harmóniaelméletek³⁶ a *status quo* fenntartására törekednek. A konfliktuselméletek tehát egy szükségszerű és pozitív, változást hozó folyamatként tekintenek a konfliktusra, melynek

³² Értem ez alatt azt, hogy a társadalom tagjai a harmóniára vagy a társadalmi állapot konfliktus általi megváltoztatására törekednek.

³³ Erről lásd részletesebben *Durkheim* és *Parson* elméleteit.

³⁴ Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*, Osiris Kiadó, elérhető: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevezetes_a_szociologiaba/ch05s03.html#id509177 (utolsó megtekintés: 2017.12.27.)

³⁵ A konfliktuselmélet markáns képviselői voltak többek között *Karl Marx* és *Friedrich Engels*. A konfliktuselméletet azonban semmiképp sem szabad a marxizmussal azonosítani. Az elméletnek voltak kevésbé radikális (és sokkal korábbi) képviselői is, akik a társadalmi változást pozitívumként, lehetőségként definiálták. Ilyen volt például az ókor *Platónja*, aki idealista, utópisztikus világképet vázolt fel, vagy a középkor *Assisi Szent Ferenc*, aki a középkorban társadalomkritikát fogalmazott meg.

³⁶ A harmóniaelméletek képviselői is minden korban és társadalomban jelen vannak és voltak. Ők konzervatívok, hiszen a mindenkor aktuális állapot fenntartását kívánják. Képviselője volt már az ókorban *Arisztotelész* (tekintettel arra, hogy a rabszolgaság intézményét fenntartani érdemesnek vélte), vagy például a 18. században *Adam Smith* skót közgazdász-filozófus (aki a piacot egy befolyásmentes, szabályok nélküli közegként tartotta ideálisan működőnek, amelyen a „láthatatlan kéz” összhangba hozza a gazdaság minden területét).

köszönhetően a társadalom fejlődhet. Fejlődésnek tekinthető-e társadalmi szempontból egy ország (pl. Skócia) esetleges függetlenedése egy olyan államtól, melyhez kulturálisan, tradicionálisan és 1707 óta államigazgatásilag is kapcsolódik? A konfliktuselméletek szerint a konfliktus – mivel feszültségeket hoz felszínre – jó, hiszen ebből valamilyen forradalom, majd jelentős változás következhet be. Viszont egy tagállami kilépés esetén más a helyzet, mint egy elnyomás vagy diktatúra elleni forradalom esetén. Egy ország szétválása, melyben az ország lakosainak fele egyetért, fele pedig nem, nem feltétlenül értékelendő társadalomfejlesztőként. Sokkal inkább tartom kudarcnak, még a konfliktuselmélet szempontjából szemlélődve is, hiszen a konfliktustól pozitív hozamot, fejlődést vár, nem szétszakadást és disszonanciát. Az EU-ból történő kilépéssel ugyanis újabb feszültségek szabadulhatnak majd fel. Ezen új helyzetek, új társadalmi feszültségeket is generálhatnak, melyek véleményem szerint – mivel nem a társadalom természetes fejlődésének köszönhetően jutottak ebbe a feszült állapotba, így nem is a társadalom érett meg a modern, „népszavazás általi forradalomra”, hanem mesterséges hatásokra született meg ez az eredmény – nem a társadalmi fejlődés irányába hatnak.

A pszichológia a konfliktust egy személy különféle törekvései, illetve különböző személyek törekvései közötti feszültségként definiálja attól függően, hogy intraperszonális vagy interperszonális konfliktusról beszélünk. Ezen feszültségek forrása az, hogy egyszerre nem érhető el mindegyik cél, illetve, hogy nem valósítható meg mindegyik törekvés. A konfliktus ennél fogva olyan küzdelem, amely egyének, társadalmi csoportok, erők vagy közösségek ellentéteiből, vagy érdekkülönbözőségeiből fakad, mely ellentétek igényei nem elégíthetők ki egyszerre, legalábbis látszólag. Ilyenkor gyakori a vesztes-vesztes eredménnyel járó küzdelem, vagy a nyertes-vesztes eredménnyel járó. A vesztes-vesztes eredmény az első fejezetben harmadik csoportként tárgyalt konfliktusok esetén (tehát a bevándorlók és a brit lakosság körében) várható véleményem szerint. A vesztes-nyertes kimenetek pedig az első két kategória esetén. Érdekes lehet azok helyzete, akik európai integráció ellenesek, s közben Egyesült Királyság-pártiak, hiszen azok az Unióból történő kilépés kérdésében nyerteseknek érezhetik magukat, míg az EK esetleges szétszakadása esetén veszteseknek. Ez a kettősség belső feszültséget is eredményezhet, melyek fokozódása újabb társadalmi konfliktusokat szülhet, legalábbis elméleti síkon.

Konkrétan a személyek, illetve csoportok közötti feszültségteremtő okokkal a szociálpszichológia foglalkozik.³⁷ Feladata, hogy konfliktuselemző és konfliktus-csökkentő eljárásokat dolgozzon ki, amelyek nagy társadalmi feszültségek esetén segítik a kompromisszumot. A kompromisszum ugyan nem egy ideálisnak tartott állapot, hiszen igazából senkinek sem felel meg teljesen. Ennek oka, hogy a feleknek engedniük kellett saját pozíciójukból és elvárásaikból, de ugyanakkor mégis megfelel, hiszen nem kizárólag 'A' vagy 'B' szempontjai lettek figyelembe véve. Mindebből adódóan a kompromisszumot már elfogadható megoldásként definiálhatjuk.

---

³⁷ Bővebben a témához lásd az Észak Magyarországi Regionális Távoktatási Központ honlapján található összefoglalót: http://www.emrtk.uni-miskolc.hu/demo/21demo/1e/konfl_men_unit1.htm (utolsó megtekintés:2017.12.27.)

Az elfogadható megoldásokat nem tartják jónak az alternatív vitarendezési módok, azon eljárások és kvázi-eljárások, melyek igyekeznek a feleket a pozicionális alku (kompromisszumos megoldások) szintjéről elmozdítani, s a bevezetőben megfogalmazott *kölcsönös többlet* irányába terelni. Ez a kölcsönös többlet nem más, mint a nyertes-nyertes konfliktus-kimenetel, mely az esetek többségében elérhető a szükségletek alapos feltárásával és a disszonanciát keltő tényezők kiiktatásával. Az alternatív módszerek, mint például a mediáció, arra törekednek, hogy forrásbővítéssel, a hiányzó információ megadásával eljuttassák a konfliktusban érintett feleket egy olyan állapotba, ahol nem megsemmisíteni, legyőzni vagy meggyőzni akarják a másikat, hanem nyitottakká válnak a másik meghallgatására, megértésére és adott esetben az elfogadására. Amikor a pozicionális alku szintjéről sikerül elmozdulni az ún. érdekalapú tárgyalás irányába, mely során az ügyfeleket képessé teszik saját és a másik fél szükségleteinek és érdekeinek felismerésére, majd új források és információk bevonásán keresztül a tényleges problémamegoldásra, akkor mondhatjuk, hogy az olyan megoldások, mint a mediáció, működnek a gyakorlatban.³⁸ Felmerül bennem a kérdés, hogy ha két fél viszonylatában működik a mediáció (vagy bármely más ténylegesen érdekalapú tárgyalási módszeren alapuló mechanizmus), akkor miért ne működne akár társadalmi szinten is? Természetesen, a mediáció nem működhet egy 65 millió fős nemzet problémáinak megoldása során. Sokkal inkább gondolok itt a módszerek bizonyos elemeinek a társadalmi alkalmazására a feszültségek oldása végett. A megismerést, megértést, az elfogadást és az együttműködést segítő alternatív módszerek társadalmi alkalmazása eredményre vezethet. Abból az elméletből kiindulva, mely szerint a konfliktus elősegíti a csapat tagjainak egymáshoz való pozitív viszonyát, az összetartást és a csapatkohéziót³⁹ megállapítható, hogy a fennálló konfliktusok mindhárom csoport esetén vélhetően összetartó erőt is képviselnek azok között, akik azonos nézeteket képviselnek. Az Unióból történő kilépés érdekében folytatott kampány, majd a népszavazás megnyerése bizonyára összekovácsolta a brit társadalom egy részét egyrészt az EU-ban maradni vágyókkal szemben, másrészt az EU-val és a többi tagállammal szemben. A kérdés, hogy ezek a társadalmi egységek ténylegesen ellentmondóak-e, s az érdekekhez és álláspontokhoz fűződő kapcsolat mennyire szoros az egyénnel. Úgy értem, hogy az egyén szempontjából nyilvánvalóan nem ugyanolyan súlyjal jelenik meg az EK-hoz, mint nagyhatalomhoz való kapcsolódás, mint például a stabil megélhetéshez, anyagi jóléthez és biztonsághoz való érdek. Tehát amikor az egyén jobban biztosítottnak véli az EU-ban a megélhetését, mint az Unión kívül, akkor lehet euro-szkeptícista, ennek ellenére elfogadja az EU-t, mint biztonságot adó keretet. Ez maga a kompromisszum, mely talán társadalmi szinten a maximuma az elérhető legjobb megoldásoknak.

Morton Deutsch amerikai szociálpszichológus „A konfliktus feloldása” című művében azt a fő elméletét fejti ki (*Coser* elméletét továbbfejlesztve), hogy nem

---

³⁸ A folyamatról és magáról a mediációról lásd részletesebben a már hivatkozott Kertész Tibor könyvet.

³⁹ Lewis A. Coser (1967): *Social Conflict and the Theory of Social Change*, The British Journal of Sociology, Vol. 8, No. 3. (Sep., 1957), pp. 197-207., elérhető: <http://www.csun.edu/~snk1966/Lewis%20A%20Coser%20Social%20Conflict%20and%20the%20Theory%20of%20Social%20Change.pdf> (utolsó letöltés: 2017.12.27.)

szabad kiküszöbölni a konfliktust, inkább termékenyvé kell tenni.⁴⁰ Kérdés, hogy hogyan lehetne a tagállami kilépéssel előtérbe kerülni – de alapvetően mindig is jelenlévő – konfliktusokat termékenyvé tenni. Szerintem akkor lesz termékeny egy társadalmi konfliktus, ha az abban részt vevők számára – bármelyik érdeket képviselik is – valamilyen értéket képviselhet. Ilyen érték lehet a korábban megfogalmazott összetartás, csapatkohézió is. Értékként értékelhető szerintem az érdekek mérlegelése is. A népszavazás következtében egy példanélküli fordulat következett be az EK történetében – és az EU történetében is – mely fordulat az európai közvéleményt sokkolta – és vélhetően a brit közvéleményt is megosztotta. Ilyenkor már sokkal inkább láthatóak az eredmény rövid és hosszú távú következményei, mint a szavazást megelőzően. A következmények felismerése pedig talán a polgárokat is nyitottabbá teszi a többi érv meghallgatására, mérlegelésére. Ugyanis a tagállami kilépés megszavazásával, illetve az EUSz 50. cikk szerinti eljárás hivatalos megindításával mindenki számára nyilvánvalóvá válhatott a folyamat visszafordíthatatlansága, mely lehet, hogy segíti a szavazók érdekeinek és értékeinek mérlegelését. Ilyenkor válhatnak alkalmassá a kompromisszumos megoldások elfogadására, melyeket a szociálpszichológia elismer. Gyakran mondják, hogy szervezetben belüli és társadalmi csoportok közötti konfliktus kizárólag az érdekek mentén oldható fel, hiszen az áthidalhatatlan különbségeket (mint például az értékek, érzések) érintetlenül kell hagyni a megfelelő társadalmi megoldás érdekében.

5. Következtetések, záró gondolatok

Az Európai Unió a tagállamok közös értékeit és érdekeit képviselő nemzetközi, szupranacionális szervezet, mely a világ jelenleg legnagyobb piacával rendelkezik, s ennek megfelelően dominanciája, politikai és gazdasági ereje egyaránt jelentőséggel bír. Amennyiben ezen szervezet egyik „tartópillére”, nevezetesen az Egyesült Királyság *vox populi* útján elhatározza, hogy kilép a szervezetből, mert annak értékeivel a továbbiakban nem tud azonosulni, vagy nem teljes egyetértésben tud azonosulni, és a közösséghez tartozás számára most már több hátránnyal, mint előnnyel jár, akkor kétségkívül feszültségek szabadulnak fel mind a szervezethez ragaszkodók, mind az attól függetlenedni vágyók oldalán. Ezekhez adódnak azok a feszültségek, melyek a kilépésben rejlő veszélyek, illetve az abban foglalt lehetőségek köré koncentralizálódnak. Különösen az EU oldaláról vizsgálva a kilépés kérdését, hatalmas kudarcnak tekinthető, hiszen magával hordozza az egész Unió szétesését. Az Egyesült Királyság oldalán is veszteségként jelenhet meg, hiszen döntése azon esetleges következményével nem számolt, mely szerint az unitárius állam széteshet EU-ból való távozása esetén.

A téma példanélkülisége és egyben esetleges precedensteremtő volta okán tanulmányomban arra törekedtem, hogy felvázoljam a kilépéssel előtérbe kerülő régi-új konfliktusokat, s megvizsgáljam, hogy azok az alternatív vitarendezési módszerek által alkalmazott technikákkal, eszközökkel enyhíthetőek-e. Úgy

---

⁴⁰ Morton Deutsch (1973): *The Resolution of Conflict: Constructive and Destructive Processes (A konfliktus feloldása: konstruktív és destruktív folyamatok)*, Yale University Press

gondolom, hogy a konfliktusok egy része – mely mesterségesen generált – feloldható. A társadalom természetes feszültségeiből adódó konfliktusok pedig maguktól oldódnak, idővel, s ezen folyamat pedig a társadalom természetes fejlődését eredményezheti.

Az, hogy adható-e társadalmi szintű konfliktusokra társadalmi szintű válasz, csak akkor válaszolható meg teljes bizonyossággal, ha megkíséreltük ezen helyzetek ösztársadalmi szintű kezelését. Az alulról kisebb csoportokban megkezdett alternatív konfliktuskezelés hatékonyabb lehet, mint a felülről alkalmazott kommunikációs és együttműködést segítő megoldások, hiszen a felülről érkező reakciók egyrészt mindig később reagálnak a problémákra, másrészt a polgárok számára a kényszer benyomását kelthetik, ezért nehezebben fogadják azt el saját értéként. Ennek ellenére azt gondolom, hogy jelen helyzet enyhítését meg kell kezdeni, és nem az a fontos, hogy kizárólag kisebb csoportokban, alulról kezdődjön meg a konfliktusok feltárása és kezelése, s az a tovaryűrűző hatás következtében előbb utóbb ösztársadalmi szinten hasson, hanem az, hogy minél hamarabb kezdődjön meg a folyamat. Szabályozási eszközökkel és felülről érkező megoldásokkal szintén célba érhetünk. Az alternatív módszerek abban jelenthetnek többletet a szabályozással és egyéb hagyományos konfliktus-feloldást célzó intézkedéssel szemben, hogy az az emberek természetesen kialakult értékeit erősítik, melynek eredményeképpen azt tartósabban, sajátjukként tudják őrizni. Végeredményben, az alternatív módszerekkel oldott konfliktus során elért harmonikus állapot tartósabb lehet az abban résztvevők számára, és jó példaként szolgálhat hasonló helyzetek kezelése során.